Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) ____________________________
   (Name) ______________________________
2. (Signature) ____________________________
   (Name) ______________________________

Roll No. | | | | | | | |

(In figures as per admission card)

Roll No.______________________________

(In words)

J 2 4 1 0

Test Booklet No.

Time : **2 $^{1}/_{2}$** hours] **PAPER-III** [Maximum Marks : **200**

PAPER-III
PUNJABI

Number of Pages in this Booklet : **24** Number of Questions in this Booklet : **26**

Instructions for the Candidates

1. Write your roll number in the space provided on the top of this page.
2. Answer to short answer/essay type questions are to be given in the space provided below each question or after the questions in the Test Booklet itself.

   No Additional Sheets are to be used.
3. At the commencement of examination, the question booklet will be given to you. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as below :
   (i) To have access to the Question Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal and do not accept an open booklet.
   (ii) **Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to pages/questions missing or duplicate or not in serial order or any other discrepancy should be got replaced immediately by a correct booklet from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the Question Booklet will be replaced nor any extra time will be given.**
4. Read instructions given inside carefully.
5. One page is attached for Rough Work at the end of the booklet before the Evaluation Sheet.
6. If you write your name or put any mark on any part of the Answer Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, you will render yourself liable to disqualification.
7. You have to return the test booklet to the invigilators at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall.
8. **Use only Blue/Black Ball point pen.**
9. **Use of any calculator or log table etc., is prohibited.**

परीक्षार्थियों के लिए निर्देश

1. पहले पृष्ठ के ऊपर नियत स्थान पर अपना रोल नम्बर लिखिए ।
2. लघु प्रश्न तथा निबंध प्रकार के प्रश्नों के उत्तर, प्रत्येक प्रश्न के नीचे या प्रश्नों के बाद में दिये हुए रिक्त स्थान पर ही लिखिये ।

   इसके लिए कोई अतिरिक्त कागज का उपयोग नहीं करना है ।
3. परीक्षा प्रारम्भ होने पर, प्रश्न-पुस्तिका आपको दे दी जायेगी । पहले पाँच मिनट आपको प्रश्न-पुस्तिका खोलने तथा उसकी निम्नलिखित जाँच के लिए दिये जायेंगे जिसकी जाँच आपको अवश्य करनी है :
   (i) प्रश्न-पुस्तिका खोलने के लिए उसके कवर पेज पर लगी कागज की सील को फाड़ लें । खुली हुई या बिना स्टीकर-सील की पुस्तिका स्वीकार न करें ।
   (ii) **कवर पृष्ठ पर छपे निर्देशानुसार प्रश्न-पुस्तिका के पृष्ठ तथा प्रश्नों की संख्या को अच्छी तरह चैक कर लें कि ये पूरे हैं । दोषपूर्ण पुस्तिका जिनमें पृष्ठ/प्रश्न कम हों या दुबारा आ गये हों या सीरियल में न हों अर्थात किसी भी प्रकार की त्रुटिपूर्ण पुस्तिका स्वीकार न करें तथा उसी समय उसे लौटाकर उसके स्थान पर दूसरी सही प्रश्न-पुस्तिका ले लें । इसके लिए आपको पाँच मिनट दिये जायेंगे । उसके बाद न तो आपकी प्रश्न-पुस्तिका वापस ली जायेगी और न ही आपको अतिरिक्त समय दिया जायेगा ।**
4. अन्दर दिये गये निर्देशों को ध्यानपूर्वक पढ़ें ।
5. उत्तर-पुस्तिका के अन्त में कच्चा काम (Rough Work) करने के लिए मूल्यांकन शीट से पहले एक पृष्ठ दिया हुआ है ।
6. यदि आप उत्तर-पुस्तिका पर अपना नाम या ऐसा कोई भी निशान जिससे आपकी पहचान हो सके, किसी भी भाग पर दर्शाते या अंकित करते हैं तो परीक्षा के लिये अयोग्य घोषित कर दिये जायेंगे ।
7. आपको परीक्षा समाप्त होने पर उत्तर-पुस्तिका निरीक्षक महोदय को लौटाना आवश्यक है और इसे परीक्षा समाप्ति के बाद अपने साथ परीक्षा भवन से बाहर न लेकर जायें ।
8. **केवल नीले/काले बाल प्वाईंट पैन का ही इस्तेमाल करें ।**
9. **किसी भी प्रकार का संगणक (कैलकुलेटर) या लाग टेबल आदि का प्रयोग वर्जित है ।**

PUNJABI

Paper-III

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ-III

Note : This paper is of **two hundred (200)** marks containing **four (4)** sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given therein.

ਨੋਟ : ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ **ਦੋ ਸੌ** (200) ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ **ਚਾਰ** (4) ਖੰਡ ਹਨ । ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹਰੇਕ ਖੰਡ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹਦਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ।

SECTION – I

ਖੰਡ – I

Note : This section consists of **two** essay type questions of **twenty (20)** marks each, to be answered in about **five hundred (500)** words each. **(2 × 20 = 40 marks)**

ਨੋਟ : ਇਸ ਖੰਡ **ਵਿਚ 20-20** ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਦੋ ਨਿਬੰਧਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ **500** ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਉ । **(2 × 20 = 40 ਅੰਕ)**

1. ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ, ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਆਧਾਰ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਯਾਨਿਕ ਸਮੱਗਰੀ : ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵਰਗੀ ਕਰਣ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਫ਼ੀ ਕਾਵਿ ਦੇ ਥੀਮਕ ਪਾਸਾਰ

ਜਾਂ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਜੁਗਤਾਂ

ਜਾਂ

ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕ ਬੋਧ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਸਾਰ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ : ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਪਰਿਪੇਖ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਨਾਟ-ਸ਼ੈਲੀਆਂ

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਰੂਪਵਾਦੀ-ਸੰਰਚਨਾਵਾਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

2. ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰੋ :

ਘੜਿਆਲੀ ਦਿਉ ਨਿਕਾਲ ਨੀ ।

ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ ।

ਘੜੀ ਘੜੀ ਘੜਿਆਲ ਬਜਾਵੇ, ਰੈਣ ਵਸਲ ਦੀ ਪਿਆ ਘਟਾਵੇ,

ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਬਾਤ ਜੇ ਪਾਵੇ, ਹੱਥੋਂ ਚਾ ਸੱਟੇ ਘੜਿਆਲ ਨੀ ।

ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ ।

ਅਨਹਦ ਵਾਜਾ ਵੱਜੇ ਸੁਹਾਨਾ, ਮੁਤਰਿਬ ਸੁਗੜਾ ਤਾਨ ਤਰਾਨਾ,

ਨਿਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ਾ ਭੁਲ ਗਿਆ ਦੁਗਾਨਾ, ਮਧ ਪਿਆਲਾ ਦੇਣ ਕਲਾਲ ਨੀ ।

ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ ।

ਮੁਖ ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਜਬ ਨਜ਼ਾਰਾ, ਦੁਖ ਦਿਲੇ ਦਾ ਉੱਠੇ ਗਿਆ ਸਾਰਾ,

ਰੈਣ ਵੱਡੀ ਕਿਆ ਕਰੇ ਪਸਾਰਾ, ਦਿਨ ਅਗੇ ਕਰੋ ਦੀਵਾਲ ਨੀ ।

ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ ।

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ, ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕਿਤ ਵਿਆਹੀ,

ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਛਪੇ ਛਪਾਈ, ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਫ਼ਜ਼ਲ ਕਮਾਲ ਨੀ ।

ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਸੇਜ ਪਿਆਰੀ, ਨੀ ਮੈਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਤਾਰੀ,

ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੁਣ ਆਈ ਵਾਰੀ, ਹੁਣ ਵਿਛੜਣ ਹੋਇਆ ਮੁਹਾਲ ਨੀ ।

ਘੜਿਆਲੀ ਦਿਉ ਨਿਕਾਲ ਨੀ ।

ਹੁਣ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ ।

ਜਾਂ

ਹਰ ਰਾਤ ਗਲੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇ ਤਾਰੇ ਕੱਠੇ ਸੌਂਦੇ ਹਾਂ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਿਸਤੇਜ ਸੁਲਘਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵਣ ਤੋਂ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ

ਹਰ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਅਖਬਾਰੀ ਆਣ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਖੂਬ ਸਮਜਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੂਰਜ ਆਇਆ ਹੈ
ਸਭ ਤਾਰੇ ਗਏ ਬੁਹਾਰੇ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਹੀ ਵਾਰੀ ਹੈ

'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਬੁਹਾਰੀ ਆਣ ਖਰਖਰਾ ਏਸ ਗਲੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਖੂਬ ਸਮਜਦਾ ਹਾਂ ਗਲੀ ਹੁਣ ਸਰਪਟ ਦੌੜੇਗੀ
ਮੈਂ ਉਠ ਬੈਠਾ
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚੀਣਾ ਚੀਣਾ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ-ਡੁਲ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਯਾ ਕਿਸੇ ਨਜ਼ਰ ਦੇ —
ਤੇਜ਼ ਤਿਮੂੰਹੇ ਕਾਂਟੇ ਵਿਚ ਵਿਝ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਬੋਟੀ ਮਾਸ ਜਿਹਾ, ਨੰਗਾ, ਅਧ-ਕੱਚਾ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਖਾਵੇਗਾ
ਨਾ ਤੇਜ ਤਿਮੂੰਹੇ ਕਾਂਟੇ ਦੀ ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹੇਗਾ
ਮੇਰਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਇਕ ਉਬਾਸੀ ਵਾਂਗੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੂੰਝ ਗਲੀ' ਚੋਂ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ
ਮੈਨੂੰ ਹੁੰਮਸ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਸਦਾ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਨੰਗਾ ਹਾਂ
ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਘਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਹੂੰਝ
ਗਲੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਸੁਟਦੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ
ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਵੇਖ ਲਏ

ਜਾਂ

ਘਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕੇਵਲੀ ਉਹੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਜਾਂ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਟੱਬਰਾਂ ਨੂੰ, ਵਹੁਟੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਉਤਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਅਡਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਬੰਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਜਦ ਮੈਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਐਤਵਾਰ ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ, ਜਦ ਮੈਂ 'ਚੀਰ ਪੜ੍ਹਾਂ' ਤੋਂ ਲੰਘ ਦੇ 'ਤ੍ਰਪਿਆ' ਕੋਲ ਪੁਜਦਾ ਸਾਂ, ਜਿਥੋ ਇਕ ਟਿੱਬੇ ਦੇ ਉਹਲੇ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਵਸਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਝਾਕੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂ ਉਸ ਟਿੱਬੇ ਕੋਲ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਵਲ ਝਾਕਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ।

SECTION – II

ਖੰਡ – II

Note : This section contains **three (3)** questions of **fifteen (15)** marks each to be answered in about **three hundred (300)** words. **(3 × 15 = 45 marks)**

ਨੋਟ : ਇਸ ਖੰਡ ਵਿੱਚ **15-15** ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ **300** ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਉ । **(3 × 15 = 45 ਅੰਕਾਂ)**

3. ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਇਕ ਸੁਰਾਤਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ?

4. ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਉਲੀਕੋ ।

5. ਨਵੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿਚ ਸਮਾਜ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਸਾਰ ਦਸੋ ।

SECTION – III

ਖੰਡ – III

Note : This section contains **nine (9)** questions of **ten (10)** marks each, to be answered in about **fifty (50)** words. **(9 × 10 = 90 marks)**

ਨੋਟ : ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ **10-10** ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨੌਂ **(9)** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ **50** ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਉ । **(9 × 10 = 90 ਅੰਕਾਂ)**

6. ਬਿਆਨੀਆ ਵਾਕ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ ।

7. ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

8. ਤਸੱਵੁਫ਼ (ਸੂਫ਼ੀ ਮੱਤ) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ ।

9. ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ ।

10. ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਵਿਚ 'ਹੋਣੀ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

11. ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਵ-ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ (ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ) ਕਾਵਿ ਦੇ ਨਿਖੇੜੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੀ ਹੈ ?

12. ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰੂਪਾਕਾਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸੋ ।

13. ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਵੀਨਤਮ ਸ਼ੈਲੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ ।

14. ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

SECTION – IV

ਖੰਡ – IV

Note : This section contains **five (5)** questions of **five (5)** marks each based on the following passage. Each question should be answered in about **thirty (30)** words.

(5 × 5 = 25 marks)

ਨੋਟ : ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ ਨਿਮਨ-ਲਿਖਤ ਪਹਿਰੇ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ **5** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ **30** ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **5** ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ।

(5 × 5 = 25 ਅੰਕਾਂ)

ਜੀਵਨ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਭਾਨ (ਅਹਿਸਾਸ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪੰਜ ਯਾਂ ਛੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਮਰਕਜ਼ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੀਆਂ ਥੀਂ ਪਿਆਰੇ ਰੱਬ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਰਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾ ਸ਼ੂਨਯ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਨ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਸ਼ੂਨਯ ਦਾ ਭਾਨ ਵੀ ਕਥਨ ਤਕ ਹੀ ਹੈ : ਜਿਹੜਾ ਡੋਰਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਰਾਗ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ? ਜਿਹੜਾ ਗੁੰਗਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਮਿੱਠੇ ਵਚਨਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ ? ਅਣਜਾਣ ਨੂੰ ਰਸਾਂ ਦੇ ਗੁੱਝ ਰਸ ਮੰਡਲਾ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਹ-ਦੌਲੇ ਦੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਹਿਤਯ ਕਟਾਖਯ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਕਾਸਾਂ ਦੇ ਸੁਹਣੱਪਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਹਨ, ਠੀਕ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਹੋਯਾ ਹੀ ਕੁਛ ਨਾ ਤੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਸੀ, ਤੇ ਪੰਜਾ ਜਾਂ ਛਿਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰੂਹ ਇਕ ਜੀਂਦਾ ਬੀਜ ਫੁੱਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵੱਲ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਧਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੁੱਲ ਜਗਤ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਰੂਹ ਦੇ ਵਿਗਸਣ ਲਈ ਹਨ, ਤੇ ਰੂਹ ਚੰਬੇ ਦੀ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਸਭ ਖਿੱਚਾਂ ਖਾ ਖਾ, ਤੁਣਕੇ ਖਾ ਖਾ, ਰਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰ ਤਰ, ਆਪਣੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਫ਼ਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬਿਨਾ ਇੰਦਰੀਆਂ ਪੰਜਾ ਯਾਂ ਛਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਆਪਾ ਸਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਰੂਹ ਦਾ ਆਪਾ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਲਾਜਵੰਤੀ ਛੋਹ ਦਾ ਵਾਰ ਖਾ ਕੇ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੁਹੱਪਣ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾ ਦੀ ਛੋਹ ਪਾ ਕੇ ਰੂਹ ਮੁੰਦ, ਇਹਦੇ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਜਗਾ ਅੰਦਰ ਵਿਗਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :

ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਰਾਇਣ ਲਾਗੀ ।
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਭਇਓ ਬੈਰਾਗੀ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਝਲਕੇ ਝਾਂਵਲੇ ਹਨ....

ਪਿਆਰ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਸੋ ਪਿਆਰ ਵਸਤੂ ਰੱਬ ਥੀਂ ਹੀ ਸਰਵਤ੍ਰ (ਸਭਥਾਂਈਂ) ਵਰਤਦੀ ਹੈ ।

ਨੋਟ : ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰੇ ਦੇ ਅਧਾਰ'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ ।

15. ਲੇਖਕ ਦੇ ਪਿਆਰ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ ।

16. ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ?

17. ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਅਨੁਭਵ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ ?

18. ਸੁੱਹਪਣ (ਸੁਹਣਪ) ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ?

19. ਇਸ ਪੈਰੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ ।

FOR OFFICE USE ONLY	
Marks Obtained	
Question Number	Marks Obtained
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	

Total Marks Obtained (in words) ....

(in figures) ....

Signature & Name of the Coordinator ....

(Evaluation) Date ....